

PIOTR GOLENIEWSKI

Polityka akcyzowa a kondycja finansowa polskiego przemysłu spirytusowego i tytoniowego

W dobie kontynuacji przemian gospodarczych zachodzących w Polsce, w okresie realizacji wprowadzonych już wielu bardzo ważnych dla kraju reform, jak również aspiracji Państwa związanych z przynależnością, bądź jej chęcią do struktur europejskich konieczne jest do realizacji tych celów odpowiednie zaplecze finansowe. Nasuwa się wobec tego pytanie skąd brać na to odpowiednie środki. Przede wszystkim bardzo pomocną cechą w tego typu przedsięwzięciach jest odpowiednie gospodarowanie i zarządzanie środkami już powierzonymi do dyspozycji wynikającymi z realizacji Budżetu Państwa.

Każda zmiana np. reforma, którą władze danego kraju chcą wprowadzić wymaga przeznaczenia na nią odpowiednich środków finansowych z budżetu tego państwa, a co za tym idzie ważne jest by środki te w Budżecie Państwa się znajdowały. W Polsce bardzo ważnym i dość znacznym źródłem finansowania budżetu są wpływy z podatków pośrednich, do których zalicza się między innymi podatek akcyzowy:

- ponad 5% w przypadku wyrobów spirytusowych,
- około 10% w przypadku wyrobów tytoniowych

Rząd ustalając corocznie budżet państwa przyzwyczał nas w związku z powiększającym się z roku na rok deficytem budżetowym do podwyżek stawek tych właśnie podatków próbując w ten sposób ratować się przed i tak dramatyczną sytuacją finansów Państwa. Biorąc pod uwagę dane statystyczne dotyczące spożycia w Polsce wyrobów spirytusowych jak i tytoniowych przeciętny Kowalski najbardziej odczuwa wymienione podwyżki kupując sobie paczkę ulubionych papierosów bądź artykuł z szerokiej gamy wyrobów spirytusowych.

Dlaczego właśnie te wyroby Rząd upodobał sobie jako jedne z nielicznych, co do których stawki podatku akcyzowego potrafiły być podnoszone nawet kilka razy w roku? Odpowiedź na to pytanie jest o tyle prosta o ile zajrzemy do w/w przeze mnie danych statystycznych dotyczących spożycia tych wyrobów.

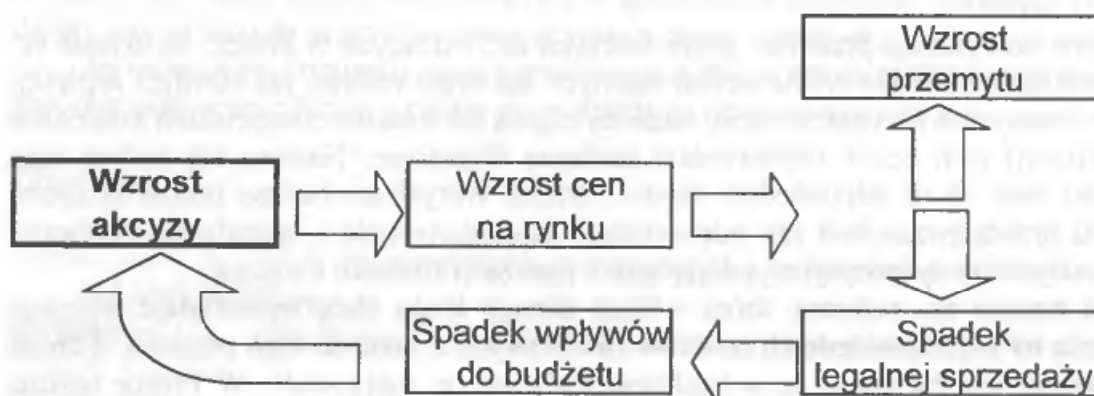
Nasuwa się tutaj jednak jedno bardzo ważne pytanie, a mianowicie czy osoby odpowiedzialne i podejmujące takie decyzje są w pełni świadome i pewne tego, że taki system postępowania przynosi zamierzone korzyści? Czy nie jest przypadkiem tak, że zamierzone wpływy z tego podatku pozostają tylko liczbą zapisaną pod nazwą – przewidywany wpływ do budżetu państwa wynosi...? Czy nie jest aby odwrotnie? Czy mając pełne dane dotyczące cen tych artykułów w krajach sąsiadujących takim postępowaniem Rząd nie zwiększa

rozmiarów przemytu tych towarów, robiąc przy tym niewiele w zakresie odpowiedniego zabezpieczenia granic?

Jak duży jest wpływ podatku akcyzowego na wielkość sprzedaży wymienionych wyrobów, co zaś ma odzwierciedlenie w kondycji naszego przemysłu spirytusowego i tytoniowego, a zarazem jak wpływa wzrost cen tych towarów na wielkość ich przemytu postaram się przedstawić poprzez analizę tego rynku w latach 1996-2000 r.

Podstawowym powodem, a wręcz zaryzykować można stwierdzenie, że jedynym spadku sprzedaży w/w wyrobów jak również wzrostu przemytu tymi towarami jest ich cena. Cena, która stale wzrasta. Problem tego zjawiska w sposób najprostszy przedstawia poniższy schemat:

Głównym czynnikiem powodującym wzrost przemytu tymi wyrobami jest ich zbyt wysoka cena, która w porównaniu do cen tych towarów za wschodnią i południową granicą Polski wręcz zachęca do tego procederu. Rosnący przemysł tych towarów powoduje spadek ich legalnej sprzedaży, a co w rezultacie odbija się na kondycji naszego przemysłu spirytusowego i tytoniowego.

Producenci wytwarzający wyroby spirytusowe posiadający kilkusetletnie tradycje zaliczane do nowoczesnych tak pod względem technicznym jak i organizacyjnym jak również nowoczesne zakłady tytoniowe są przerażeni taką sytuacją na rynku. Odzwierciedleniem tego niepokoju są nieustające monity do władz kraju poparte odpowiednimi bardzo wiarygodnymi badaniami tego rynku, których celem jest zahamowanie wzrostu cen tych wyrobów, czyli błaganie o nie podnoszenie już i tak bardzo wysokich stawek podatku akcyzowego, który wraz z podatkiem VAT stanowi:

- 82% ceny w wódek czystych, a około 75% w wódkach gatunkowych
- 74% ceny w wyrobów tytoniowych.

Należy tutaj zaznaczyć, iż przemysł spirytusowy i tytoniowy sam w sobie zatrudnia tysiące pracowników zapewniając im środki do życia nie mówiąc, że generuje dalsze miejsca pracy. Tak na przykład przemysł tytoniowy uzależnił od siebie około 204 tysiące miejsc pracy poczynając od rolnictwa do produkcji, dystrybucji, handlu, reklamy, itd. Ponadto przemysły te korzystają również z wyrobów i usług innych branż, co sprawia, że wpływają one także pozytywnie na rozwój gospodarczy kraju.

Winne takiej sytuacji są również liberalne przepisy, które powodowały i powodują w przypadku wyrobów spirytusowych rozwinięcie się w krótkim czasie czarnego rynku tych wyrobów, który pozwalał poprzez takie ogromne różnice cenowe tych wyrobów na szybki zarobek. Przepisy te:

- pozwalały na sprowadzanie w większych ilościach nielegalnie do Polski spirytusu, sprzedawanego następnie na bazarach i targowiskach – pamiętny spirytus o nazwie „Royal”.
- umożliwiały obywatelom naszych wschodnich sąsiadów przywożenia i sprzedawania na terenie Polski (targowiska i bazy) tanich wódek i spirytusu. Należy tutaj wspomnieć, iż do Polski przyjeżdżało w ciągu roku nawet kilka milionów naszych wschodnich sąsiadów.
- dopuszczały do takich procederów jak np. zakup przez firmy zagraniczne polskiego spirytusu z przeznaczeniem na eksport, a następnie jego powrót do Polski. W dużej ilości przypadków alkohol ten wcale nie został wywieziony z kraju, tylko nielegalnie rozcieńczany i rozlewany sprzedawany był jako nasza polska wódka.
- tolerowały import legalny i nielegalny taniego, często np. technicznego spirytusu, z którego produkowano wyroby spirytusowe, używając etykiet polskich wódek.
- umożliwiały i umożliwiają tzw. „mrówkom” przenoszenie alkoholu w ilościach zwolnionych od opłat celnych, lecz osoby te przekraczały i przekraczają granice z częstotliwością kilku razy dziennie. Jak wielka jest skala tego problemu świadczyć może chociażby następujący przykład – przy założeniu, że tylko 10 Polaków przekraczających granice Polski wykorzystało maksymalnie bezcłowe normy przywozu alkoholu na przełomie trzech kwartałów 2000r. to do Polski trafiło około 13.400.000 litrów wyrobów spirytusowych, 26.800.000 litrów wyrobów winiarskich i 67.000.000 litrów piwa bez żadnej korzyści dla Skarbu Państwa¹.

Dlaczego to akcyza jest takim przysłowiowym „gwoździem do trumny” naszego rynku spirytusowego i tytoniowego? Dlatego, iż to ona kształtuje ceny tych wyrobów na rynku, a to właśnie cena jest głównym jak nie jedynym motorem przemytu. Przemyt, rosnący przemyt drastycznie zmniejsza sprzedaż tych wyrobów wytwarzanych przez rodzimych producentów. Spadek sprzedaży to spadek produkcji, który to w najgorszym scenariuszu może się zakończyć likwidacją danego zakładu, firmy. Produkcja, bowiem ma wtedy sens, kiedy producent posiada odpowiednich rozmiarów rynek zbytu zapewniający mu opłacalność produkcji.

Od 1993 roku systematycznie wzrasta akcyza na wyroby tytoniowe i spirytusowe powodując wzrost ich ceny detalicznej. Na przełomie 1998-2001 r. akcyza na omawiane przez mnie wyroby ulegała następującym zmianom²:

	1998	1999	2000	2001
Podwyżki średnioroczne stawki akcyzy na wyroby spirytusowe w %	11,8	7,5	6,1	7,0
Podwyżki średnioroczne cen w związku ze wzrostem stawki akcyzy na wyroby tytoniowe w %	25	33	31	20

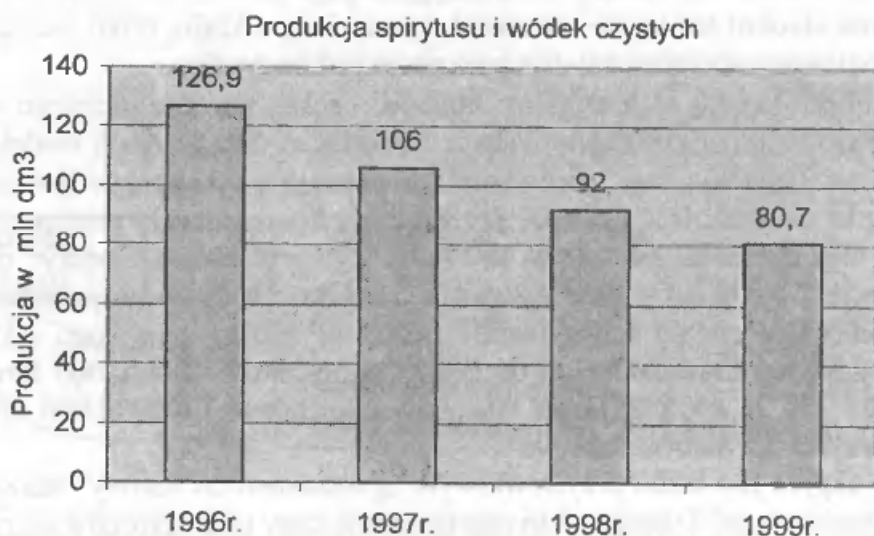
¹ Sytuacja i problemy branży spirytusowej. Opracowanie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, W-wa 2001r.

² Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Krajowe Stowarzyszenie Przemysłu Tytoniowego i Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (Departament Analiz i Prognoz Ekonomicznych)

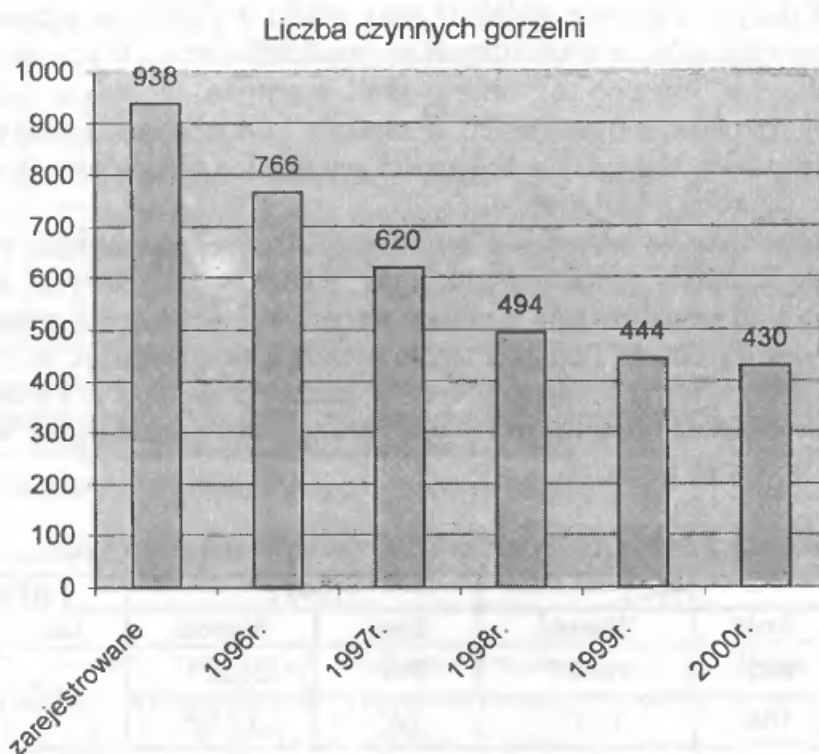
Powyższa tabela w sposób bardzo wyrazisty pokazuje coroczny wzrost akcyzy na omawiane wyroby powodując przy tym wzrost ich ceny, a co za tym idzie wzrost przychodu tymi wyrobami. Tak np. producenci tytoniowi szacują, że w Polsce wypala się rocznie około 100 mld paczek papierosów (dane za 2000 r.), to przy oficjalnej sprzedaży 73 mld w badanym roku skala czarnego rynku wynosiła 27%, a w roku 2001 szacuje się, iż dojdzie do około 40%.

Jak już wcześniej wspominałem podatek akcyzowy wpływa na cenę wyrobu, cena w zestawieniu z dużo niższą u naszych sąsiadów na wielkość przychodu, wielkość przychodu na wielkość sprzedaży legalnej, a ta na kondycję tej branży. Taka sytuacja zmusza producentów do zmniejszania produkcji jak również do likwidowania swoich zakładów produkcyjnych ze względu na brak odpowiedniej wielkości zbytu³:

³ Opracowanie na podstawie danych z Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej- Departament Analiz i Prognoz Ekonomicznych.

Powyższe wykresy przedstawiają jak na przełomie 1996-1999 r. zmniejszała się produkcja wyrobów spirytusowych i tytoniowych. W przypadku wyrobów tytoniowych spadek ten jest mniej widoczny ze względu na to, iż dane te zawierają w sobie również produkcję na eksport. Główną przyczyną tego zjawiska była ciągle rosnąca cena tych wyrobów spowodowana podwyższaniem podatku akcyzowego jak również jej następstwo, czyli zwiększający się przemyt tych wyrobów. Zmniejszająca się produkcja powodowała likwidacje zakładów wytwarzających te wyroby. Tendencje tą na przykładzie gorzelni produkujących wyroby spirytusowe pokazuje poniższy wykres⁴:

Niepokojący jest fakt, iż od 1996 r. do 2000 r. liczba gorzelni spadła o ponad połowę. Fakt ten budzi niepokój nie tylko pod względem spadku liczebności tych zakładów, lecz także pamiętać należy, iż każda z likwidowanych gorzelni była zmuszona do zwolnienia pracujących tam ludzi.

Zbyt duże różnice cenowe, które na przykładzie ceny detalicznej butelki wódki 0,5 litra o mocy 40% w wybranych krajach Europy przedstawia poniższa tabela⁵ między towarami rodzimej produkcji, a towarami zagranicznymi zawsze skłaniały i skłaniają do wykorzystywania tych różnic w celu szybkiego zarobku. Jest to jednak możliwe tylko poprzez przemyt tych towarów, czyli wprowadzenie ich na polski obszar celny bez uiszczenia odpowiednich należności celno-podatkowych.

⁴ Opracowanie własne na podstawie danych z Roczników Statystycznych 1996-2000 r.

⁵ Opracowanie na podstawie danych z Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej- Departament Analiz i Prognoz Ekonomicznych.

Tabela 1. Ceny detaliczne butelki wódki 0,5 l o mocy 40% w wybranych krajach Europy, oraz udział podatku akcyzowego w tych cenach na przykładzie 1998 r.

Kraj	Cena w USD	Udział akcyzy w cenie detalicznej w %
Niemcy	5,38	57,8
Czechy	2,50	38,0
Słowacja	2,90	45,0
Białoruś	1,55	57,0
Rosja	2,97	52,5
Polska	5,51	53,6

Z podanych danych wyraźnie widać, iż ceny wódki w Polsce są wyższe od cen tych wyrobów u naszych sąsiadów, a w niektórych przypadkach różnica ta jest aż rażąco niższa. Stopień tej różnicy jest również miernikiem skali przemytu na danym odcinku granicy Polski. Najwięcej wyrobów spirytusowych, a zarazem i tytoniowych przemycą się na odcinku granicy wschodniej. Następna w kolejności jest granica południowa (wyroby spirytusowe) i zachodnia (wyroby tytoniowe).

Skala przemytu tymi wyrobami jest bardzo niepokojąca i alarmująca, o czym świadczą nie tylko apele i monity samych producentów wyrobów akcyzowych, ale także dane statystyczne przez nich przedstawiane, a przede wszystkim zatrważające prognozy rozwoju czarnego rynku tymi wyrobami. Poniższe tabele postarają się przybliżyć wielkość przemycanych wyrobów spirytusowych i tytoniowych w latach 1998-2000 r. Zestawienia te zostały opracowane w ujęciu ilościowym (w tys. litrów, i tys. paczek) oraz wartościowym (w mln złotych – w cenach stałych)⁶.

Tabela 2. Dane dotyczące ujawnionego przemytu wyrobów spirytusowych

	1998 r.		1999 r.		I-III kw. 2000 r.	
	Ilość	Wartość	Ilość	Wartość	Ilość	Wartość
Służba Celna	845 ¹	29,027 ¹	809 ¹	26,227 ¹	433 ⁵	30,071 ⁵
	106 ²	3,733 ²	66 ²	2,770 ²		
Straż Graniczna	131	3,072	b.d. ³	14,171	130	4,792
Policja ⁴	413	10,074	573	23,463	194	12,443
Główny Inspektorat Celny	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

¹ dane dotyczące ilości i wartości alkoholu etylowego nieskażonego o obj. mocy 80 i więcej proc.

² dane dotyczące ilości i wartości alkoholu etylowego nieskażonego o obj. mocy mniejszej niż 80 proc.

³ Straż Graniczna nie dysponuje względnie wiarygodnymi danymi dot. przemytu w ujęciu ilościowym za 1999r.

⁴ dane policyjne dotyczą szeroko pojętego alkoholu (w przeliczeniu na czysty spirytus) pochodzącego z nielegalnych źródeł takich jak: przemyt, nielegalna produkcja i rozlewnictwo alkoholu, które są pochodną przemytu.

⁵ dane sporządzone na podstawie miesięcznych informacji Departamentu Prewencji i Dozoru Celnego Głównego Urzędu Cel

⁶ Opracowanie własne na podstawie danych z wymienionych źródeł.

Jak widać z powyższej tabeli wielkość przemycanego alkoholu w poszczególnych latach jest znaczna. Trudno dostrzec tutaj jednak jakąś tendencję. Przychylić się jednak należy do stwierdzenia, że proceder ten wykazuje pewien wzrost biorąc pod uwagę fakt, iż rok 1999 i 2000 przyniósł bardziej rygorystyczne przepisy celne, a przede wszystkim wprowadził większe ograniczenia w ilości przenoszenia tych wyrobów przez granicę bez uiszczenia odpowiednich należności celno-podatkowych, co ograniczyło w jakiś sposób zjawisko tzw. „mrówek”.

Tabela 3. Dane dotyczące ujawnionego przemytu wyrobów tytoniowych

	1998 r.		1999 r.		2000 r.	
	Ilość	Wartość	Ilość	Wartość	Ilość	Wartość
Służba Celna ¹	4.871,20	10,00	5.452,30	14,50	9.054,50	30,40
Straż Graniczna ²	b.d.	8,66	b.d.	5,86	b.d.	12,99
Policja ³	b.d.	b.d.	3.608,10	20,30	1.682,40	5,90
Główny Inspektorat Celny	-	-	29,30	0,102	1.577,60	5,40

¹ dane Głównego Urzędu Cel obejmują ilość i wartość wyrobów tytoniowych zajętych w postępowaniach, gdy organem dochodzenia był urząd celny (wartość ujawnionego przemytu za 1999r. podana jest w cenach z 2000r., a za 1998r. w cenach z 1999r.)

² Straż Graniczna udostępniła dane dotyczące udaremnionego przemytu papierosów tylko w ujęciu wartościowym

³ dane Policji dotyczą ujawnionych i zabezpieczonych papierosów i zgromadzone zostały dla potrzeb Departamentu Cel

Nie trudno zauważyć analizując wielkości przemycanych wyrobów tytoniowych jak dużym problemem jest to zjawisko. Z powyższych danych wynika, iż przemyt papierosów do Polski rośnie z roku na rok. Głównie wyroby te przemycane są zza wschodniej granicy. Producenci tytoniowi alarmują, iż skala czarnego rynku w 2001 roku może sięgnąć aż do około 40% krajowej produkcji.

Podwyższanie podatku akcyzowego, jak już wcześniej wspomniałem nie oznacza wcale większych wpływów do Budżetu Państwa. Sytuacja taka powoduje, więc odwrotną tendencję, czyli wpływy te maleją. Przykładem tutaj mogą być przedstawione poniżej wpływy z akcyzy od wyrobów spirytusowych w latach 1995-2000:

Tabela 4. Wpływy z tytułu akcyzy od wyrobów spirytusowych w latach 1995-2000 r.

Rok	Wpływy w mln zł.	Wskaźnik do roku poprzed. w %
1995	4.133,90	130,80
1996	4.577,60	110,70
1997	4.720,00	103,10
1998	4.812,50	102,00
1999	4.636,10	96,30
2000	4.420,30	95,30

Przytoczone dane pokazują, jak z roku na rok procentowy wskaźnik wpływów do Budżetu Państwa w porównaniu do roku poprzedniego malał, a spowodowane to było przede wszystkim wzrostem podatku akcyzowego, co zwiększyło przemysł tymi towarami, a to automatycznie spowodowało spadek wielkość sprzedaży legalnej, od której odprowadzany jest ten podatek.

Reasumując powyższe rozważania należy podkreślić jak ważną rolę w kształtowaniu tego przemysłu odgrywa podatek akcyzowy, który wraz z podatkiem VAT w wyrobach spirytusowych stanowi ok. 80% ich ceny, a w wyrobach tytoniowych ok. 74%. Jak ważne jest odpowiednie nim sterowanie, które to powoduje wiele bardzo niepożądanych ekonomicznie zjawisk.

W tej sytuacji trudno, więc znaleźć odpowiedź na pytanie, dlaczego tak ważne dla państwa sektory przemysłu są przez nie delikatnie mówiąc niszczone nie odpowiednią polityką akcyzową w stosunku do nich? Dlaczego polskie władze są obojętne na apele tych producentów? Dlaczego nie trafiają do nich tak ważne i oczywiste argumenty przedstawiane w tych apelach? Na to i wiele innych pytań nie potrafią odpowiedzieć nawet tacy prości ludzie jak ja, którzy nie potrzebują tabel, zestawień, procentów itp., a wystarczy mi odwiedzenie najbliższego targowiska, na którym to bez problemu kupić mogę wszelkiego rodzaju wyroby spirytusowe i tytoniowe i nic w tym nie było by dziwnego gdyby posiadały one znaki akcyzy mówiące o tym, iż kupiony przeze mnie z tej branży wyrób zasila Budżet Państwa.

